

Tisztelt Miniszter Ur!
Tisztelt Országgyűlési Képviselő!

Most, amikor a Minisztertanács az Elnöki Tanács elé terjeszti közkegyelmi rendelet-tervezetét, a Történelmi Igazságtétel Bizottsága megismétli a magyar társadalomhoz 1988 júniusában intézett felhívásában megfogalmazott követelését: az 1945-tel kezdődő egész történelmi korszak, a forradalom és az azt követő megtorlás politikai elítéltejei és üldözöttei - internáltak, kitelepítettek, kényszermunkára hurcoltak, bírói ítélet nélkül fogvatartottak és elpusztítottak - teljes jogi, politikai és erkölcsi rehabilitációját. Mint a hazafiainak és állampolgárainak szilárd meggyőződésünk - amint a felhívásban is leszögeztük -, hogy "a multtal való becsületes szembenézés, a történelmi igazságtétel az egész nemzettel szembeni erkölcsi tartozása a megújulást hirdető párt- és államvezetésnek", s valljuk, hogy a magyar társadalomnak a gazdasági talpraálláshoz is elengedhetetlen erkölcsi megújulása mindaddig nem lehetséges, amíg a legújabbkori történelmünk ezen időszakát beszennyező erőszak és jogtiprás aktusait államunk hivatalos formában is - a törvényhozás útján - meg nem tagadja, el nem ítéli, el nem határolja magát tőlük. A kormányzat mindaddig nem várhat bizalmat és gyanakvástólmentes együttműködést polgáraitól, amíg nem szánja rá magát, hogy egyértelmű állásfoglalásával egyszerre mindenkorra megszabaduljon e történelmi-lelkiismereti tehertételtől. A volt politikai elítéltek és meghurcoltak tömege - s tágabban az egész magyar társadalom - nem kegyelmet, hanem igazságtételt kíván. A jogállamiság ismerveihez szervesen hozzátartozik a mult jogtalanságainak megszüntetése és jóvátétele is.

Határozottan meg kell állapítanunk a közkegyelmi rendelet-tervezetről, hogy a tervezet sok kívánnivalót hagy maga után: nem érthetünk egyet a mentesítésnek sem a cselekmények minősítése szerint, sem az elkövetés ideje szerinti korlátozásával.

Mulhatatlanul időszerűnek és szükségesnek tartjuk a következőket:

1. A közkegyelmi rendelettel egyidejűleg az Országgyűlés hozzon törvenyt, amely deklarálja és elítéli a mult törvénysértéseit: ártatlanok tömeges elítélését, bírói ítélet nélküli fogvatartását, elpusztítását, internálását, kitelepítését.

2. A közkegyelmi rendelet hatálya terjedjen ki minden 1945. április 4. és 1956. október 22. között politikai és gazdasági bűncselekmény miatt elítélt személyre, kivéve az emberiség elleni bűncselekmények miatt elítélteket.
3. A közkegyelmi rendelet hatálya terjedjen ki az 1956. október 23. és 1963. április 4. között elkövetett valamennyi politikai indítéku cselekmény elítéltjére, vagy a politikai indítékkal elítéltekre, minden minősítésbeli korlátozás nélkül.
4. Módosítsák a társadalombiztosítási jogszabályok diszkrimináló rendelkezéseit. Törvény tiltsa meg, hogy a kegyelmi mentesítésben részesültek korábbi elítéltetése bármiféle személyzeti vagy egyéb anyagban szerepeljen, arra hivatkozás történhessen.

Álláspontunkat a következőkben indokoljuk:

A minősítés szerinti korlátozás - miszerint a hűtlenség, hazárulás, kémkedés, vagy a legsúlyosabb köztörvényes cselekmények miatt elítéltekre nem terjed ki a kegyelmi mentesítés - semmiképpen nem fogadható el. Az 1950-es években, de még az 1956. október 23. utáni első években is a cselekmények bíróság általi minősítése igen gyakran önkényesen, a hatalom pillanatnyi érdekeinek megfelelően történt. /Gyakran minősítettek politikai cselekményeket köztörvényi cselekménynek: a fegyveres felkelésben résztvevő katonákat, fiatal munkásokat történelmileg példátlan módon a bíróságok meghatározatlan számú gyilkossági kísérlet miatt ítélték nem egyszer halálra még akkor is, ha nem volt bizonyítható, hogy fegyverhasználatuk következtében bárki akár csak megsebesült volna is./

Nem fogadható el a rendelet-tervezet időbeli korlátozása sem. Immár több mint két évtizede szinte elkoptatott frázissá vált annak hangoztatása, hogy az 1950-es években, a sztálini korokban rengeteg embert ítélték el koholt vádak alapján, süjtöttak képtelenül súlyos ítélettel, több tízezer ember volt kénytelen elszemvedni egyéb törvénysértéseket, sokszor maguk a jogszabályok és azok végrehajtási módja is alkotmányellenes volt. Ennek ellenére az egyes emberek még erkölcsi elégtételt sem kaptak, még mindig nagy számban élnek olyanok, akik jogilag hátrányos megkülönböztetés alá esnek, egyebek között a büntetett előlethez fűződő hátrányok miatt. Ezek az 1956. október 23. előtti cselekmények miatt elítélt emberek öt évet meghaladó szabadságvesztés büntetés esetén mind a mai napig nem részesültek közkegyelmi mentesítésben, és nem estek törvényi mentesítés hatálya alá sem. Ideje volna, hogy ezek is legalább erkölcsi elégtételt kapjanak, és közkegyelmi rendelet mentesítse őket a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól. /Elég utalnunk a brutálisan szigorú ítéletekkel zárult közellátás érdekét veszélyeztető cselekmények miatti, beszol-

gátlatási kötelezettség elmulasztása miatti perek elíteltjeire, a szabotázs miatt, izgatás vagy összeesküvés miatt elítéltekre./

Indokolt az emberiség elleni bűncselekmények elkövetői kivételével az 1945. április 4. után elkövetett cselekmények miatt elítéltek mindegyikére kiterjeszteni a közkegyelmi rendelkezést, beleértve a politikai indítékú cselekmények elkövetőit is, akik cselekményét köztörvényinek minősítették. A befejező időkorlátot 1957. május 1. helyett sokkal későbbi időpontban kell meghatározni; 1957. május 1. után még olyan, forradalmi események kapcsán elkövetett cselekményeket is bűncselekménynek minősítettek, amelyek nyilvánvalóan csak a pillanatnyi politikai megfontolás miatt számítottak annak. /Például Mérei Ferenc és társainak pere, stb./ Az 1963. áprilisi átfogó közkegyelmi rendelet sem alkalmazta az 1957. május 1-hez kötött időbeli korlátozást. A jelenlegi tervezet tehát az 1963 évi amnesztia rendelethez képest is visszalépést jelentene. A befejező időkorlátnak 1963. április 4-ét lehet elfogadni.

Itt volna az ideje annak is, hogy legalább törvény deklarálja a kitelepítések, internálások és egyéb bírói ítélet nélkül végrehajtott törvénytelen intézkedések tényét. Az intézkedések alapjául szolgáló jogszabályok gyakran maguk is alkotmányellenesek voltak, a végrehajtás módja pedig különösen embertelen. Szükséges, hogy jogszabály nyújtson erkölcsi elégtételt az érintetteknek - akár élnek azok, akár már meghaltak.

Elkerülhetetlenül szükséges a büntetett előélethez egyéb hátrányokat fűző különböző jogszabályi rendelkezések felülvizsgálata és hatályon kívül helyezése is.

Nyilvánvaló politikai indíttatású volt a társadalombiztosításról szóló törvény és végrehajtási rendelete kiegészítéséről hozott 3/1975/VI.14./ SzOT számú szabályzat 109. §-a, amely kimondja, hogy akit államellenes bűncselekmény miatt két évet meghaladó szabadságvesztés büntetésre ítélték, annak az elítélés előtt szerzett szolgálati ideje nem számít be a nyugdíj-időbe csak akkor, ha mentesítették a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól. /Hosszu éveken keresztül deklaráltan még akkor sem volt beszámítható az ilyen szolgálati idő, ha utóbb mentesítették az elkövetőt a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól! / Szükséges az is, hogy a törvénytelen módon fogvatartottak szolgálati idejébe számítson be a fogvatartás ideje. A társadalombiztosítási jogviszony polgári jogi jogviszony, az ilyen jogviszonyban az állampolgároknak egyenlő jogokat kell élvezniük.

Bizonyos állások betöltéséhez és hivatások gyakorlásához az illetékes főhatóság feddhetetlenségi bizonyítványt állít ki. Ezt az intézményt meg kell szüntetni. A feddhetetlenség homályos,

pontosan meg nem határozható kategóriának minősül, a főhatóság - gyakran a rendőrhatalóság véleményét figyelembevéve - mérlegelés alapján állítja ki. Az elutasító döntés ellen intézményesített jogorvoslatnak nincs lehetősége. A főhatóságot meg indoklási kötelezettség sem terheli.

Hangsúlyozzuk: örvendetesnek tartjuk a kormányzatnak a közkegyelmi rendelettel gyakorolni kívánt gesztusát, de kifogásolnunk kell annak hiányosságait, és fel kell vetnünk a sokkal átfogóbb rehabilitációs rendelkezések kérdését. A vezetés elhatárolja magát a sztálini korszak időszakának módszereitől. Ennek az állításának a hitelet növeli, ha a törvénysértések áldozatai nemcsak általánosságban, hanem konkrétan is erkölcsi elégtételt kapnak. Közömbös, hogy az érintettek nagyrésze már nem él.

Budapest, 1988. szeptember 20.

A Történelmi Igazságtétel Bizottsága nevében:

dr. Göncz Árpád
dr. Zimányi Tibor
Litván György
dr. Forintos György
dr. Dornbach Alajos

A Bizottság képviselője:

dr. Göncz Árpád
dr. Göncz Árpád
1034 Budapest, III., Bécsi ut 88.